

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO SLOVENSКИH
KRŠČANSКИH UČITELJSКИH
IN KATEHETSKИH DRUŠTEV

Bogu srce
mladini ljubezen
domovju zvestobo

L. XVIII. ♦ 1917 ♦ ŠTEV. 11.

Vsebina:

Prvi godovni dan cesarja Karla I.	217
Etika in šolska reforma v Avstriji. A. Č.	219
Cvetka na grob. Pavla Peternel	220
Pouk slaboumnih otrok. Anica Lebar	222
Šolstvo v Srbiji. Drago Hudè	224
Pahnjeni. Rudolf Pečjak	227
Abstinenčni kotiček:	
Velik uspeh	232
Voda kot pijača. —a—	233
Katehetski vestnik:	
Katehetsko gibanje	234
Katehetske beležke	236
Učiteljski vestnik	237
Raznoterosti	238
Slovstvo in glasba	240

»SLOVENSKI UČITELJ« izhaja sredi vsakega meseca. Celoletna naročnina 4 krone. (Naročnina in članarina za »Slomškovo zvezo« 5 K; naročnina in članarina za »Društvo slovenskih katehetov« 5 K; naročniki, ki so člani obeh društev, plačajo 6 K.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 4. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino, dopise sprejema uredništvo »SLOVENSKEGA UČITELJA« V LJUBLJANI.

Urednika: A. ČADEŽ, katehet v Ljubljani, in FR. JAKLIČ, nadučitelj, drž. in dež. poslanec. Oblastem odgovoren IVAN RAKOVEC. Tisk Katoliške tiskarne.

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO SLOVENSKIH KRŠČANSKIH UČITELJSKIH IN KATEHETSkih DRUŠTEV. ■ LAST „SLOMŠKOVE ZVEZE“ IN „DRUŠTVA SLOVENSKIH KATEHETOV“.

L. XVIII.

ŠTV. 11.

V LJUBLJANI, DNE 15. NOVEMBRA 1917.

Prvi godovni dan cesarja Karla I.

(Nagovor pri šolski svečanosti 3. novembra 1917.)

Draga mladina! Iz dvojnega vzroka smo se zbrali k današnji cerkveni slavnosti: prvič, da se Bogu zahvalimo, ker nas je rešil nevarnosti sovražnikov, ki nam je pretila na bližnjem goriškem bojišču. Zares naravnost čudovito je, kar se je zgodilo zadnji teden! Pred desetimi dnevi nas je še ogrožal verolomni sovražnik, ki je stal na vratih naše ljubljene ožje domovine; malo je manjkalo, pa bi tudi mi morali okušati trpko usodo begunstva. Danes sovražnik beži popolnoma poražen v osrčje zgornje Italije, zapustivši ogromen plen našim zmagovitim četam. Bogu bodi hvala!

Drugi vzrok, da smo se zbrali v tem svetišču božjem, je pa god našega presvetlega vladarja, ki ga praznuje jutri prvikrat kot avstrijski cesar. — Ako vелеva sv. apostol Pavel, »da moramo moliti za kralje in poglavarje«, nam je to dolžnost tem lažje izvršiti, ker nam je božja previdnost naklonila s cesarjem Karlom blagega, plemenitega, vzornega vladarja, ki moramo biti nanj ponosni.

Človeka presojamo navadno po njegovem srcu: srce, če je dobro ali slabo, mu vtisne bistveni znak, ki nam služi za merilo značajnosti. Če torej pogledamo v srce našega cesarja, bomo spoznali, da smo Avstrijci zares lahko ponosni na svojega državnega očeta, pa smo tudi dolžni biti Bogu za to hvaležni.

1. Srce našega cesarja je pobožno. Ali naj to dokazujem? — Ko se je začnela 12. soška bitka, se je pripeljal cesar Karel kot vrhovni vojskovodja naše vojne moči preko Ljubljane na bojišče. V Ljubljani se je ustavil, in prva njegova skrb je bila, da je dal poklicati vojnega kurata (superiorja Kokolja), ki je opravil v dvornem vlaku na provizoričnem oltarčku sveto mašo za srečen začetek, blagoslov in pomoč božjo. Med tem se je že začela naša ofenziva in kmalu so jela prihajati vesela sporočila, da so naši predrli pri Tolminu in da zmagonosno prodirajo. Cesar se je odpeljal dalje na bojišče. Čez par dni se je vrnil v Ljubljano. Zopet naroči svojemu pribočniku, naj pozove vojnega duhovnika, da bo opravil zahvalno daritev in zahvalno molitev »Te Deum laudamus« — za sijajno zmago, ki so jo priborile z božjo pomočjo naše zavezne čete. Cesar sam je pobožno molil in glasno odgovarjal pri molitvah ob sklepu svete maše.

Ali naj navajam še dokazov za zgorajšnjo trditev, da je naš cesar res pobožnega srca? Iz gotovega vira mi je znano, da sta presvetli cesar

Karel in njegova prejasna soproga cesarica Zita sklenila moliti vsak dan sveti rožni venec, ako ne pride vmes kaka posebna ovira.

Lani 22. aprila se je mudil cesar na Tirolskem. V Bolzanu so se mu poklonili zastopniki lepe Tirolske dežele. Takrat je med drugim izrekel tudi naslednje pomenljive besede: »Molitev in češčenje presv. Srca Jezusovega je mnogo pripomoglo k dosedanjim uspehom in zmagam naših hrabrih čet. Bog nam je doslej pomagal, pa nas bo podpiral tudi naprej, samo prav moramo moliti.«

Na trakove pri vencu, ki ga je položila naša cesarska dvojica na krsto pokojnega vladarja Franca Jožefa, so bile vvezene besede, ki jih je kot zadnje izustil veliki pokojnik, namreč: »Moram še veliko moliti!« — Zraven je bil kratek podpis: »Karel — Zita« ... Dá, v resnici! Naš cesar je od srca pobožen — in najlepši zgled živo-vernega vladarja.

2. Lepa lastnost plemenitega srca je ljubezen in dobrotljivost. Tudi v tem oziru se naš cesar naravnost odlikuje. Spomnim samo na nekaj dogodkov. Vsi še vemo, v kaki zadregi je bilo dunajsko prebivalstvo meseca januarja (1917), ko je pritiskal mraz, premoga pa niso mogli dostaviti strankam, ker ni bilo ne konj in ne ljudi za prevažanje. Kaj stori cesar? »Ljudem se mora pomagati« — je rekel ter naročil, naj gre na delo vse vojaštvo, kolikor ga je bilo na razpolago. A še več. Prepustil je vse konje in služabništvo dvornega gospodarstva, da je sodelovalo in dovažalo kurivo premrazenemu prebivalstvu.

Ko se je cesar nedavno mudil na Koroškem v bližini Gospe Svete, je zapazil med množico tudi mater, ki je bridko jokala, ker je v vojski izgubila vse svoje sinove. Cesar jo potolaži in potreplja po rami rekoč: »Mamica, ne jokati, saj bo še vse dobro!« Te dni je obiskal naš vladar istrska mesta. Ko pride iz stolnice v Poreču, kjer je opravil kratko molitev, pade predenj ženica s spisano prošnjo v roki. Cesar jo dvigne, potolaži s prijaznimi besedami ter sprejme prošnjo, ki jo je imela ženica v roki.

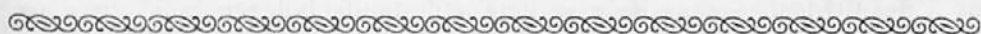
Glejte torej srce polno dobrote in ljubezni! To dvojno cvetko je poddedoval Karel, kot plemenita mladika habsburške rodovine, od svoje vzorne matere nadvojvodinje Marije Jožefe, ki jo na Dunaju imenujejo kar kratko »angela dobrote«. — Kar je cesar v svojem manifestu zapisal: »Svojim narodom hočem biti ljubeznipolni knez in oče« — to tudi zares in v dejanju izvršuje.

3. Kjer je ljubezen — tam je mir. Cesar Karel je zasedel vladarski prestol v resnem času, med najhujšo in največjo vojsko, kar jih je videlo solnce. Kljub temu mu lahko damo častni pridevek »knez miru«. Ko je zavladal, je izpregovoril vsem narodom avstrijskim v takozvanem manifestu. V njem najdemo tudi naslednje tolažilne besede: »Vse hočem storiti, da čimpreje odpravim grozote in žrtve vojne, da vrnem svojim narodom težko pogrešani blagodejni mir...« To obljubo je hotel cesar izpolniti že takrat, ko je dne 12. decembra 1916 skupno z zavezniki ponudil sovražnikom mir. Ponudba je bila — žal — odklonjena, a spričuje miroljubnost cesarjevo.

Isto voljo je pokazal in izpričal zopet 15. aprila t. l. Stolna cerkev na Dunaju je bila ta dan priča veličastnega prizora: Obdan od članov cesarske hiše, najvišjih dostojanstvenikov in ministrov ter vpričo neštete množice vernega ljudstva je napravil cesar naslednjo slovesno obljubo: »Po srečno dokončani vojski naj se postavi na Dunaju m i r o v n a c e r k e v t e r p o s v e t i M a r i j i, K r a l j i c i m i r u!« Ta obljuba je napravila premočilen vtis na vse navzoče in izpričuje ponovno, da naš cesar resno želi miru.

4. To prizadevanje našega monarha pa nikakor ni znamenje slabosti, kajti srce njegovo je obenem tudi v i t e š k o. Že pred nastopom vlade se je junaško udeleževal bojov po Galiciji ter prejel »ognjeni krst« 10. septembra 1914 južno od Lvova. Prejšnji dan so jele avstro-ogrske čete napadati. Ko je boj najhuje divjal, med šrapnelskim in granatnim dežjem se je prikazalo na neki višini bojne poljane več avtomobilov. Iz enega stopi nadvojvoda Karel Franc Jožef, sedanji cesar, ki je vztrajal dalj časa na tem mestu, četudi je bilo ogroženo vsled sovražnikovega topovskega ognja, dajal pogum vojakom ter pazno zasledoval razvoj bitke. Pa tudi pozneje, ko je že zasedel cesarski prestol, je skoraj neprestano na vožnji sedaj na to, sedaj na drugo fronto. Povsod osrčuje s svojo navzočnostjo vojake, ki jih presrčno ljubi, jih nagovarja, pripenja odlike, tolaži po bolnišnicah. Zadnjo veliko zmago nad Italijani so si priborile naše zavezne armade pod vrhovnim vodstvom cesarja samega!

Ko smo, drage deklice, presodili in pregledali vrline ljubljenega vladarja, bomo dobrotljivemu Bogu pač lahko hvaležni, da nam je dal tako pobožnega, plemenitega, blagega, ljubeznivega in viteškega cesarja. Ta hvaležnost naj se kaže predvsem v tem, da goreče molimo zanj in za domovino, pa da skušamo iste vrline, ki jih proslavljamo na cesarju, vsaditi tudi v svoja srca. Potrudimo se zlasti, da se bo tudi o nas moglo reči, da imamo pobožno srce, kajti v takem srcu bo poganjala tudi cvetka ljubezni do Boga in do bližnjega. Prosimo Boga, da bi sedanja sijajna zmaga bila pečat za toli zaželeni mir. Amen.

Etika in šolska reforma v Avstriji.

A. Č.

Ministrski predsednik dr. pl. Seidler se je v svojem nastopnem govoru, v katerem je razvijal program nove vlade, dotaknil — kar s priznanjem konstatujejo vsi poštteni listi — tudi etične strani šolskega vprašanja. Srednje šole naj izberejo najboljše moči, ki se odlikujejo tudi v m o r a l n e m o z i r u. Za vstop v višji razred je odločevala navadno samo sposobnost v učnih predmetih; malokdaj je bil dijak zavržen zaradi slabega reda v nravnosti ali zaradi težke napake v značaju. Prav tako oddajajo danes službe večinoma le pod pogojem, da se izkaže in izpriča znanstvena in učna sposobnost, malo se pa v p o š t e v a e t i č n a s p o s o b n o s t. To je bilo tudi nam že večkrat na jeziku, zato porabljamo

ta povod, da poudarjamo: Na šolskem torišču, ko gre prav tako, če ne še bolj, za v z g o j o, kot za napredek v vednosti in znanju, in pri n a s t a v - l j a n j u sposobnih učnih moči treba gledati — odločno to zagovarjamo in zahtevamo — bolj na etično sposobnost, kot na drugo spretnost in pripravnost. Nesebičnost, zvestoba v službi, zavest odgovornosti pred Bogom, vestjo in pred postavo, prepričanje, da lika učitelj v gojencu otroka božjega, ki bo zanj dajal odgovor pred Bogom —, to so neizogibni in neobhodno potrebni predpogoji za vsakega učitelja in učiteljico. Pregovor pa pravi: »Nemo dat, quod non habet.« Kako bo vzgajal, kako sadil ljubezen do Boga, vcepljal strah božji, kdor tega sam nima! Kako bo vzgajal otroke za čast božjo in izpolnjevanje zapovedi, kar je podlaga vestnosti, odkritosrčnosti, resnicoljubnosti, spoštovanja do višjih in predstojnikov, družabnega reda in sploh družabne sreče, kdor se za zapovedi sam ne zmeni, komur je nedeljska služba božja le neko prisiljeno breme, ki se mu ne more izogniti, ker visi nad njim meč v podobi §!

To smo hoteli poudariti, ker se je večkrat, in sicer z ogorčenostjo od neke strani napadal deželni šolski svet za Kranjsko, ako je prezrl pri imenovanju učiteljskih moči kompetente in kompetentije, ki so imeli več dokazil zunanje sposobnosti in raznih šolskih atestov, pa jim je po sodbi veljavnih moči, ki hočejo, da se naseli v naše šolske učilnice tudi d u h p r a v e v z g o j e, manjkalo v prvi vrsti etične sposobnosti in zanesljivega dokumenta za to.

Veseli nas, da je enkrat misel, ki smo jo že tolikokrat izražali, našla potrdilo v izjavi najvišjega oblastnika v državi. Torej ne le nadarjenost, ne le zunanja sposobnost, marveč etična kvaliteta naj se vedno uveljavlja in vpošteva.

Cvetka na grob.

Pavla Peternel.

Sredi blagonosnega dela se ji je vtihotapila bolezen in jo vrgla na postelj. Še enkrat je vzplamtela sveča njenega življenja, še enkrat je zagorelo upanje sto src v strahu in bojazni — a že drugi dan je turobno naznanil mrtvaški zvonček, da je izdihnila vzoručiteljica, uršulinka č. m. Ljudmila Bregar, voditeljica zunanje dekliske šole v Škofji Loki. Tedaj se je orosilo marsikatero oko, srce pa ni moglo in ni hotelo verjeti.

M. Ljudmila! Koliko Ti dolguje škofovsko mladina, koliko smo Ti dolžne me, Tvoje nekdanje učenke! Te kratke vrstice naj bodo skromen spomenik Tebi in Tvojemu delovanju, skromen dokaz naše hvaležnosti do Tebe.

Rojena v Ljubljani dne 24. avgusta 1878, je zaključila v škofovškem samostanu svoje učiteljske študije. Kot 21letna mladenka si je izbrala dne 29. septembra 1899 tihe prostore za svoj dosmrtni dom, čez tri leta pa je s slovesnimi obljubami za vedno posvetila svoje življenje nebeškemu Ženinu, svoje mlade, nadebudne moči pa nedolžni deci.

Odslej pa je blažila s svojim vzgojnim, ljudomilim delovanjem škofo-
loško prebivalstvo, saj je poučevala vedno le na zunanji šoli in tu pretežno
v 1. razredu, več let tudi kot vadniška učiteljica. Vodila je torej in vzga-
jala še mehke, upogljive duše, sadila zlate nauke v najbolj rodovitna in
dovzetna srca. Celo v zakotne gorske vasi je prodiral njen blagoslov, od-
kar je zadnjih pet let zastavila svoje moči tudi pri deci v takozvani »hri-
bovski šoli«. Pred desetimi leti je prevzela še vodstvo zunanje dekleške
šole in zopet razširila svoj delokrog. Njena priljubljenost je rastla čedalje-
bolj; po otrocih so jo vzljubili tudi starši. In ko je zbolela, je prevzela
žalost in skrb tudi matere v mestu in po vaseh. Tako je pristopicala ne-
kega dne mala učenka z vrčkom mleka v šolo, rekoč: »To so dali naša
mati za m. Ljudmilo, da preje ozdravijo«, ter s srčnim veseljem izročila
krepčilo, ki so si ga doma odtrgali za drago bolnico.

Sedaj je legla pod hladno rušo; srce se nam krči v nedopovedni tuži.
Izguba je težka, skoro nenadomestna! Občutili smo jo vsi; temu je priča
krasen pogreb, ki se ga je udeležil sam g. okr. glavar v spremstvu g.
okr. nadzornika.

Katere pa so bile značilne poteze njene kristalnočiste osebnosti in
njenega delovanja na polju vzgoje in učiteljevanja?

Ali veste, kaj je oživljajoče solnce rožam? Prav to je bila m. Ljud-
mila po luči in ljubezni koprnečemu otroku: ogrevajoče solnce srčne mi-
line. Z učenkami se je radostila in žalostila. Za najrevnejšo, najbolj za-
puščeno je imela največ ljubezni. Uglobila se je v otroka, v njegovo
obzorje in njegova čuvstva. Bila je dobra, a ne premehka, ne popustljiva.
Ni se hudovala; rahel, dobrohoten, izpodbujajoč je bil njen opomin. Zato
pa smo jo ljubile, ji bile vdane iz dna otroške duše. Kolikokrat se je
hipoma zasvetil pred mojo dušo njen mili, smehljajoči obraz, njene vedno
prijazne, neskalsene oči, ko me je že kot učiteljico, utrujeno vsled ne-
uspeha, naenkrat zagrabila nepotrpežljivost nad slabo nadarjenim otrokom.
Zmislila sem se njene prizanašajoče, neutrudljive, nepristranske ljubezni
do nas vseh, in ta spomin je ublažil mojo nevoljo, mi vlil novih moči, za-
netil in ohranil nov ogenj.

Užitek nam je bil, ko smo kot učiteljske kandidatke nastopale v
njenem razredu. Res, mojstrska roka je tu vršila svoj poklic! Njen razred
je bil poln svežega življenja, poln čistega, prazničnega veselja. Občudovale
smo pazljivost, medsebojno tekmovanje malih učenk. Na vsa vprašanja
točni in gladki odgovori! Dá, to je bila delavnica umetnice, ki je učila
temeljito in obenem tako spretno in mikavno, da je morala postati šolska
učilnica deklicam res najdražji prostor. Neopaženo, srečno je znala nam-
reč premostiti jarek med predšolsko dobo otroka, dobo igre in prostosti
in med časom šolske obveznosti, resnega dela in dosledne discipline in za
vedno zbuditi veselje do učenja.

Par ur nam je na pripravnici razlagala posebno metodiko za 1. raz-
red. In zopet je dihala iz vsake besede njena požrtvovalna ljubav do
šolske mladine in njeno globoko poznanje otroške duše.

Tudi šolske oblasti so priznavale vrline tihe, skromne uršulinke. Stoječ tudi v vojnem času na krmilu petrazrednice, si je zaslužila l. 1915/16 s svojim gorečim in vztrajnim delovanjem v prid armadi in zapuščeni mladini — dvakratno zahvalo ministrstva, v tretje pa priznanje c. kr. okr. šolskega sveta v Kranju za počitniški tečaj. V dokaz njenega vzornega poučevanja v lastnem razredu naj pa sledi sožalno pismo gosp. okr. nadzornika samostanskemu predstojništvu:

V Kranju, dne 3. septembra 1917.

Prečastitemu predstojništvu uršulinskega samostana

v Škofji Loki.

Zares velika in težka izguba je nenadoma zadela tamošnjo zunajno zasebno dekleško ljudsko šolo in ves samostan: M. Ljudmile Bregar ni več! — Skoraj nenadomestljiva se mi dozdeva ta občutna izguba, ako pomislim, kako vneto, mirno, previdno, preudarno in modro je pokojna M. Ljudmila vodila šolo, kako vsestransko vzorno, ljubeznivo, mično in popolnoma uspešno je poučevala v svojem razredu. Zanimivo, spodbudno in vredno je bilo opazovati pri pouku njo in otroke. Tu mojstrsko stremljenje, tam otroška vdanost in napeta pozornost; mati in njeni otroci! In to blago srce je za vselej prenehalo! —

Naj uživa zasluženno večno srečo v nebeškem veselju! Učiteljskemu in sploh samostanskemu zboru pa izrekam svoje najglobokejše sožalje!

Z odličnim spoštovanjem vdani

Karel Simon l. r.,

c. kr. okr. šolski nadzornik.

Da je odšla! Naše srce krvavi po njej. Le eno upanje nas tolaži. Saj uživa po neumornodelavnem, trudapolnem in plodonosnem življenju večno plačilo pri Njem, čigar ljubljencem je posvečala svojo skrb in vse moči. Njen spomin in njen zgled pa bo svetil nam, njenim nekdanjim učenkam kot zvezda vodnica pri učiteljevanju in vzgajanju.

Pouk slaboumnih otrok.

Anica Lebar.

(Dalje.)

Za srednjo stopnjo nazornega nauka si ne morem kaj, da ne bi navedla opis ravnatelja Schwenka (Idstein), ki kaže izvrstno sestavljen načrt nazornega nauka, obenem pa izvrstnega pedagoga in topločutečega očeta slaboumnih. (Povzeto iz Herberich, »Methodik des Schwachsinnigen-Unterrichtes«, stran 139 in dalje.) Poročevalec popelje bralce v drugi razred, ki je pa prazen, dasi je v načrtu nazorni nauk. Smehljajoče pomladno solnce gleda pri odprtih oknih v šolo. Kdor hoče zdaj kaj videti, ne sedi v zaprti sobi. In naše otroke naj bi v tem lepem času zaprli v ozko zidovje in jim v suhoparnih besedah pravili, da je zunaj pomlad? Kdo bi se čudil,

da so z učiteljem vred enako čebelicam poleteli v prosto, zbujačo se naravo, da posedejo ob vsakem popku in si ogledajo vsako cvetko. Naših otrok ne nameravamo prenasitati z enakomerno začrtanimi učnimi enotami. Lačni naj bodo vsega, kar jim more nuditi njihov svet v malem. Njihove duše naj bodo žejne in naj v polnih požirkih srebljejo vso lepoto božje narave. In glej, te lakote jim nočemo utolažiti, te želje ne ugasiti, temveč čuvati, da sta vedno večji in močnejši, posebno pri naših duševno-revnih otrocih!

Prejšnji dan močno napeti, so se popki čez noč že odprli: prvo zelenje gledajo naši otroci, drobno prvo travico, prvo vijolico, prvo trobenico, veternico pod ozelenelim grmom. Ob cestnem jarku hudomušna kopriva, dalje ob poti njena polsestra z nenavadnimi cvetovi, ki jih čebele kaj rade obiskujejo. In te drobne čebelice s svojimi čudovitimi čutili in napravami! Rjavi hrošč, največji sovražnik sadnega drevja, in njegovi črvi poljskih sadežev. Kapusov in glogov belin s svojo škodljivo zalego. Polži in črvi, ki se vrtnar nad njimi jezi, a mu jih krt in jež pridno s poti spravljata. Kmalu potem poletje s kraljico cvetic, vrtnico, z zlatim žitnim klasjem in težavnim, znojapolnim kmetovim delom: vse to in še mnogo drugega opazujejo otroci, mislijo, presojaajo, vprašujejo, pripovedujejo in si končno prilaste.

Ko cvete črešnja, jablana, hruška, so jim poleg čebelic in mušic tudi naši otroci pridni obiskovalci. Občudujoč gledajo lepo oblikovane bele ali rdečkasto nadahnjene cvetove. In koliko jih je! Čez dober teden so otroci zopet pod drevesom, a kaka izprememba. Cvetje je že odpadlo, po tleh leže nežni lističi. Učitelj potolaži razočarane učence, ko jim pripogne vejo in pokaže prve nastavke za sadje. — V jeseni je jablana zopet središče nazornega pouka. Otroci so jo opazovali od pomladi sem in otročja zadovoljnost in samozavest nikakor ni majhna, ko zopet stoje pod njo, češ, saj smo že stari znanci. A zopet je drugačna. Elastične veje, ki so bile spomladi potresene z belimi, rdeče obrobljenimi cvetovi, ki so poletu nosile drobne zelene kroglice z zeleno kronico na vrhu, zdaj klonejo pod težkimi rdečimi jabolki. Ogledajo si še sočnato meso, v sredini peterodelno shrambo s peškami. Končno se nauče še jablani na čast pesemco. Pa porече kdo: čemu ta dolga »storija«? Edino in samo zato, da pokažemo, kako v naših otrocih budimo čut in razumevanje za vzročne zveze. Zakaj in zopet zakaj? To vprašanje — in naj se tudi vedno ponavlja — ne more izčrpati odgovorov, ki jih najdemo v knjigi prirode. Nato sledi opis nazornega nauka na stavbišču. Medtem je nastala zima. Razne zračne in vremenske izpremembe: megla, dež, sneg, led so v tem letnem času v ospredju. Konec leta pa nas sili k pogovoru o času (leto, mesec, teden, dan, ura). Že prej pa nas je božično drevesce zvalilo, če ne v resnici, vsaj v duhu, v gozd, kjer srečamo zajca in srno.

Tudi otroško srce ne odide prazno od takega nazornega nauka. Saj se nehote vsiljuje vprašanje: odkod vse to? Kdo urejuje vse to, da se menjavajo dnevni in letni časi s svojimi spremljevalci uprav v tem redu? Kdo hrani, varuje in oskrbuje vsa ta brezštevila bitja, ki smo jih videli

na naših izprehodih? In gotovo zazveni tudi v teh preprostih dušah skromna hvalnica Velikemu, Vsemogočnemu, Vseljubečemu.

Najvišja stopnja iz prirodoznanstva in domoznanstva izbere najvažnejše in za življenje najpotrebnejše, ki se je pa zdaj v vojnem času moralo preko ožje domovine razširiti tudi na širšo domovino do njenih mej.

(Dalje.)

Šolstvo v Srbiji.

Nadporočnik Drago Hudè, c. in kr. okrožni šolski nadzornik v Srbiji.

a) Ljudske šole.

Da je bila Srbija, kar se tiče šolstva, dolgo časa zelo zanemarjena, temu niso bili krivi Srbi sami, ki so bili odnekadaj jako dovzetni za prosveto. Ustanovitev šol so ovirale razne neprilike, ki so tlačile Srbijo ter zabranjevale vsak razvoj na kulturnem polju.

Ozrimo se nekoliko v srbsko zgodovino. Srbi so se naselili po krajih Stare in Nove Srbije ter po Macedoniji okoli leta 638. po Kr. Kakor vsi drugi Slovani, so živeli Srbi v zadrukah. Najvažnejša je bila raška (Rasa, Ras), ki leži severno-vzhodno od Novogpazara na meji Stare in Nove Srbije ob reki Ibar. Iz te zadruge so v 12. stoletju potekli tudi znameniti Nemanjići.

V 9. in 10. stoletju so bili največji prepiri in bitke med Srbi in Bolgari (pod Simeunom Velikim). Leta 924. je bil pregnan celo raški župan Zaharija ter je bil primoran iskati zavetja na Hrvaškem. Cela Srbija s Kosovim poljem je bila torej pod bolgarskim gospostvom. Leta 962. se vrne potomec gornjega župana z imenom Časlav ter obnovi vlast v Raški.

Bolgarska in Srbija s Kosovim poljem je bila večkrat odvisna od vlade v Bizancu. Šele Stevan Nemanja (1169), ki je združil vse srbske župane ter se postavil njim na čelo, ter njegov sin Stevan Nemanja Prvo-venčani (1222) osvobodita popolnoma svoj narod, mu dasta postave ter tako uredita državo, da ji celo najmočnejši sovražniki niso bili kos. Stevan Nemanja Prvo-venčani je bil pameten, za tisti čas učen, pobožen in junaški vladar. Njemu ob strani je stal njegov brat Sava, prvi poglavar srbske cerkve, učen človek, ki je širil prosveto ter učil svoj narod kakor med nami sv. Ciril in Metod. Kar je storil Stevan za državo na zunaj, to je učinil Sava doma. Njegovo delo je tudi bilo, da se je dal župan Stevan venčati za kralja. Sava je bil pravoslavni duhovnik; njegovo znanje in delo je pa bilo poznano daleč po svetu ter ga je zato tudi carigradski patrijarh German postavil za arhiepiskopa srbskega naroda.

Sava je kot sveštenik in kot poglavar potoval med svojim narodom, ga učil ter zbiral okoli sebe učence, ki so nadaljevali njegovo delo. Sedanjí narod ga časti kot največjega svetnika in na njegov imendan je običajno po celi Srbiji naroden praznik. On je tudi šolski zavetnik ter je tako vsakemu detetu mnogo bolj poznan kot pa n. pr. pri nas sv. Ciril in Metod. Prevel je tudi sv. pismo in druge mašne knjige iz grškega na srbski jezik.

Po njegovi smrti so nadaljevali izobraževalno delo srbski monastiri (samostani), dokler niso pridrli Turki ter podjarmili Srbijo na Kosovem polju dne 13. julija 1389. Od tega dne pa do leta 1804. je bila Srbija podjarmljena. V tem času ni bilo nobene krščanske šole v Srbiji. Kdor je znal tisti čas pisati, se je tega naučil le skrivaj.

Šele po osvobojenju Srbije od Turkov je nastopila nova doba za šolstvo. Ker so Turki le preveč pritiskali, — leta 1801. so dali po Srbiji pomoriti vse župane, — so se vzdignili Srbi pod vodstvom Djordja Petrovića, ali kakor so ga Turki nazvali, Kara Djordje (Črni Jurij), ter ustanovili svojo vlado. Karadjordjević je že leta 1808. ustanovil v Belemgradu prvo ljudsko šolo in je nje vodstvo izročil učenemu menihu Dositeju Obradoviću; ta je prvi proglasil srbski jezik za sposoben, »da se na njem gradi srbska kultura«.

Karadjordjević je moral radi notranjih intrig kmalu zbežati na Ogrsko, vlado pa je prevzel Miloš Obrenović, ki se je še bolj zanimal za šole; njega lahko imenujemo pravega ustanovitelja šolstva v Srbiji. Miloš sam ni znal pisati, ne brati, vendar pa je z naravnim razumom spoznal veliko korist in potrebo šole za narod. Po vseh okrožjih je ustanavljal šole, katerih število se je od leta 1820. do 1826. dvignilo že na 20, a leta 1832. ustanovi v Kragujevcu celo štirirazredno gimnazijo (pričela se je l. 1833./34.).

Dasi so se vlade in krona tako hitro menjavale v Srbiji kot nikjer drugod, vendar povzdiga šolstva ni zaspala. Do svetovne vojne so bili Karadjordjevići trikrat, a Obrenovići dvakrat na prestolu.

V letu 1836. je državni zbor (upraviteljni svet) ustanovil državni šolski svet ter sklenil, da se morata v vsakem okrožju otvoriti po dve ljudski šoli na državne stroške, zraven tega pa še, da je vsaka občina, ki ima lastno cerkev, dolžna vzdržavati tudi po eno šolo. Poleg drugih naredb iz leta 1840. je važna tudi ta, ki v nasprotju z gornjo naredbo zapoveduje, da morajo občine same skrbeti za ljudske šole.

V »skupščini« se ni nikdar budget za šolstvo črtal, kajti tudi najpreprostejši kmetski zastopniki so bili prežeti z mislijo, da je treba narodu narodnih šol. Naredba iz leta 1849. zapoveduje oblastim, naj se zanimljejo za šole ter opominjajo starše, da točno in redno pošiljajo otroke k pouku. (Zbornik zakona V., str. 60—62.)

Radi popolnosti omenjamo tudi postavbo glede organizacije šolstva iz leta 1857. in 1863. (Ustrojenje osnovnih škola u knjaževstvu Srbiji.) Po prvi postavi je morala vsaka občina, ki šteje vsaj 400 hiš, ustanoviti po eno šolo. Manjše občine so se morale priključiti večjim, kajti sicer bi bile primorane same vzdržavati po eno šolo. — Po drugi postavi pa se je izboljšala šolska uprava ter izvršila regulacija učiteljskih plač: v prvem razredu je dobival učitelj po 300, v zadnjem pa 100 tolarjev. Obenem pa se je poskrbelo tudi za vdove in sirote po učiteljih.

Sledeče številke kažejo, kako je napredovalo srbsko ljudsko šolstvo: L. 1836. je bilo samo 62 šol z 2511 otroki; l. 1854. jih je bilo že 219; l. 1874. pa 517; čez 10 let 631; v letih od 1890 do 1900 je narastlo število šol od 688 do 1101 s 102.408 otroki.

Iz tega vidimo, da se je šolstvo najbolj povzdignilo v desetletju med 1890—1900, ko je vladal Aleksander Obrenović.

Vsekdar se je najbolj gledalo na vzgojo in pouk moške dece, deklice pa so bile povečini popolnoma zanemarjene, kajti še pred letom 1887. nisem našel še niti ene ženske šole. Vse ženske šole, kolikor so jih potem ustanovili, so večinoma bile po mestih, največ seveda v Belemgradu. Po deželi so pohajale deklice v moške šole, ali tudi tu samo hčerke popov, učiteljev in trgovcev.

Vsled zgoraj navedenih razmer je bilo še v zadnjem času polno analfabetov. Leta 1866. je po deželi znalo pisati samo 2%, v mestu pa do 27%; leta 1876. je znalo pisati in čitati po deželi 4%, po mestih pa 33% prebivalstva. Do leta 1886. se število pismenih ljudi že podvoji; torej po deželi 7% in po mestih 44%. Tudi sedaj ni pismenih prebivalcev več od 44% po celi Srbiji.

Po večini so bile šole s štirimi oddelki, kakor se vidi iz naslednjega: šole z enim oddelkom 0.49%, z dvema oddelkoma 1.69%, s tremi oddelki 4.94%, s štirimi oddelki 92.56%, s petimi oddelki 0.32%. Po celi Srbiji je bilo vseh oddelkov 4827, učiteljev in učiteljic pa 2286.

V mestih je prišla ena šola na 2019, po deželi pa na 2200, torej v splošnem na 2175 prebivalcev.

b) Učiteljstvo.

Takoj po osvobojenju Srbije se je moralo najprej misliti: kje dobiti učiteljev? Zato pa tudi niso mogli hitreje graditi šol. Učiteljstvo, ali kakor tu pravijo »nastavnike«, si je bilo treba šele ustvariti. Prvo moško učiteljske se je otvorilo leta 1875. v Jagodini, drugo, tudi moško, leta 1885. v Aleksincu; učiteljice so se pa izobraževale na liceju, pozneje učiteljsku v Belemgradu, ustanovljenem 15. septembra 1910, in v Kragujevcu, odprtem leta 1904.

c) Plače učiteljstva.

Po členu 33. zakona o narodnem šolstvu so imeli učitelji in učiteljice po šest periodičnih »povišnic«, dve petletnici in štiri štiriletnice. Začetna plača je bila za učitelje kakor tudi za učiteljice na leto po 800 dinarov. Prva povišnica 250 dinarov, druga 300, tretja 350, četrta 400, peta in šesta pa po 400 dinarov letno. V začetku 27. službenega leta je dobival učitelj 3000 dinarov plače. — Prvi dve povišnici za učiteljice sta znašali po 250 dinarov, daljnje tri po 300, a šesta 350 dinarov. V začetku 27. službenega leta je imela učiteljica 2550 dinarov plače. Po 32. letu službovanja so — učitelji kakor tudi učiteljice — lahko prestopili s celo plačo v pokoj. Kdor je pa po tej dobi še nadalje učil, je prejel še eno povišnico (300 dinarov), toda samo za čas službovanja. Ako je nastavnik — učitelj ali učiteljica — dobil nepovoljno oceno, se dotično leto ni štelo v povišnico. Omožene učiteljice so lahko tudi poučevale.

d) Učenci.

Šolska obveznost je segala od 7. do 12. leta, prostovoljno tudi od 12. do 14. leta. Leta 1904./1905. je bilo 127.564 šoloobveznih otrok.

Ako primerjamo število otrok s številom razredov, vidimo, da je prišlo na en razred 48 učencev.

Na Kranjskem so razredi vse drugače prenapolnjeni.

Po preteku enega desetletja, v katerem se niso izvršile nikakšne važnejše šolske odredbe, se je oskrbel leta 1882. nov zakon, po katerem se celo šolstvo na novo preustroji. (Zbornik zakona XXXVIII., str. 213.—246., in Prosvjetni zbornik. Novo izdanje. Beograd 1895, str. 745.—774.)

Ta zakon deli šole v šest razredov, od katerih se prvi štirje (I.—IV.) imenujejo »niža osnovna škola«, poslednja dva razreda pa »viša osnovna škola«. Kjer se radi »neprilika« ne more osnovati »viša osnovna škola«, tam se ima otvoriti »produžna škola« (nadaljevalna šola). Šolsko leto se prične 16. avgusta (po novem koledarju 1. septembra) ter se konča v juniju naslednjega leta. Določi se tudi razlika med javno in privatno šolo. Najvišje vodstvo vseh šol se poveri učnemu ministrstvu. Obenem se uvaja tudi splošna šolska obveznost.

Pahnjeni.

Poročnik Rudolf Pečjak.

I.

Zlat zrak leži nad zlato Prago, kakor poljub novega življenja in vstajenje vsega dobrega in tajnega v človeku. Visoki zvoniki molijo kakor molitev iz tega pozlačenega morja barv. Po dolgih mesecih zopet nekdanje solnce in ljudje vsepovsod, vsepovsod... Toda niso več tisti kot nekdanj; novi so in vendar se mi zdi, da jih sedaj bolje poznam in slednjemu bi rad stisnil roko.

Nasproti bolnišnici ob velikem, baročnem oknu kavarne se stiska slika bledih obrazov in rdečih rož. Mati s tremi otročiči (najmanjšega drži še v naročju), bosa in gologlava — ponuja s koščeno roko mimoidočim rdeče rože. In mimo gredo lepe črne suknje, klobuki z nojevimi peresi, zlatookovane palice, a rdečih rož ne pogleda nihče. Namignem ji jaz in otrok mi jih prinese k oknu. Pobožam ga po dolgih črnih laseh in ga vprašam, kako mu je ime. Hoče se mi nasmejati, a se ne more; njegov obraz je že preuvel, prezrel, ko bi moral biti še mlad in cvetoč.

Mlad fant z rano na prsih mi reče: »Kupi še meni rdečih rož!« — Otrok jih prinese še par. In čudno, tudi rože so nocoj drugačne, ker so izrasle iz globjega čuvstva.

Tam ponuja smrt mimoidočim rdeče rože: zadnjo ljubezen, zadnje upanje in vero v svet in okoli nje trije otročiči.

Nedaleč od nje pelje vojak vklenjenega postopača. Ljudje postajajo in gledajo za njim s tistim čudnim nasmehom, ki mu ne veš imena.

Dolgo sem slonel ob oknu, gledal mimoidoče in pri nekaterih mi je v srcu reklo: Pahnjeni. —

Koliko jih je, ki so tako zaznamenovani in mnogim izmed njih je zaprta za vedno pot do življenja srca in duše. Obstali so na enem mestu, ob enem čuvstvu, ki je prišlo prezgodaj in jim je absorbiralo vse moči. Živijo pač zato, ker morajo. Povsod jih srečaš: med visokimi in nizkimi sloji, med mladino in odraslimi, zunaj po ulicah in v šoli — navadno tam v zadnjih klopih. Različna suknja pokriva isto žalostno vsebino. Poglej jih: tisoč obrazov — tisoč različnih strasti, tisoč obrazov — tisoč različnih zaričevanj, tisoč obrazov — tisoč prokletstev.

In vendar je napisano na teh obrazih eno in isto: Pahnjeni smo; čemu ljubiti ljudi in sto in sto čemu?

In ti gledaš nanje z visokega doli, češ: Vi ste tisti zaznamenovani — Tako hodimo drug mimo drugega — mumije.

* * *

Gospod Strgulca, ki nosi vse paragrafe morale na svojih suhih ramah, s svetlim cilindrom na glavi in s ščipalnikom na koničastem nosu, vzdihne v svojem prevelikem usmiljenju vijoličasti vzdih socijologije in filantropije in se pri tem še bolj zavije v svojo pošteno suknjo. In tako lepo prijetno ga obide po telesu, da se mu privzdignejo ramena še više in mu zaigra lep smehljaj okoli usten, ko se spomni na svoje toplo stanovanje, svojo pošteno družbo in svoj veliki poklic: biti zgled drugim.

In gospa Minka ga spremlja kakor koklja mačko s svojim boječim pogledom: moji otroci so vendar dobri — a ti tukaj, Bog nas varuj!

Dà, še rdeči naglji z zrezljanega okna, — cvetlice v cvetličnjaku gospodične Milke ali Tilke, ki silijo s svojimi belimi, zlatimi in plavimi glavicami skozi plot v svet, se jim smejejo hudomušno; in še celo petelin na županovem dvorišču, ki hodi ponosno s svojimi velikimi ostrogami na zadnjih nogah, kakor da je že pol župana v njem, jih gleda takole postrani: O, saj se poznamo, kdo da ste —

* * *

In v premnogih slučajih niso zaznamenovani samo radi svojih grehov; kajkrat jih spremlja ostra obsodba skozi vse življenje, ki jih vrže za vedno med pahnjene: očetov sin, materina hči. Tako sem slišal obsodbo nad pridnim dečkom od tistih, ki so imeli njegovo prihodnost v rokah: »On vendar ne more postati kaj več v življenju, ne more stopiti v javnost radi rodovine, ki je na slabem glasu.«

* * *

In vendar imajo dušo, imajo srce, mnogokrat večje kot mi drugi, pa ga nosijo globoko v prsih, ker živijo povsod med mumijami, med obrazi, ki jim vsi govorijo in očitajo: »vi, dà, vi ste tisti zaznamenovani«, ker dihaajo v sebe zrak, parfumiran z moderno hinavščino in lastnim malikovanjem.

Čudna je psihologija človeka. Tistega, česar se hoče, ali naj bi se iznebil, ga ne smeš vedno spominjati. Drugače mu tlačiš duha kakor žogo

tako dolgo, da izbruhne potencirano, da se maščuje: Dà, bom pa tak, za kakršnega me imate vsi, in še hujši. Namesto v novo življenje, ga tišče s svojimi predsodki na mestu; z lepimi besedami, ki niso niti njihove resnične, ampak naučene, pa ga kličejo k sebi.

Pred sodiščem je stal mlad človek, ki so ga obdolžili umora. Bil je nedolžen, toda vse okoliščine in priče so govorile zoper njega. Sodnik ga je spoznal krivim. Tedaj pa se zgodi čudno in skoro neverjetno: Obtoženec pripozna umor, ki ga ni izvršil nikdar.

Koliko nesrečnežev pripozna zunaj v življenju na ta način umor, propalost iz obupa in ker jim to drugi sugerirajo. In tako blodijo iz greha v greh, ker ni nikogar, ki bi jim dal čutiti, da biva v njih še človek — dober in pošten, ampak stori ravno nasprotno.

* * *

Tu je tista točka, preko katere ne moremo in ne smemo naprej, ako hočemo vzgojevati, razkužiti ne samo šole, marveč še bolj tiste debele plasti zraka tam zunaj, kjer mrgoli milijonsko življenje. Dà, več socialne vzgoje in v prvi vrsti vzgoje oni takozvani boljši družbi: svobodnjakom, naprednjakom, socialistom, altruistom.

* * *

Tako blodimo po stoletju, ki ga s ponosom nazivljemo dvajseto, ki ga imamo napisanega s svetlimi črkami in samozavestjo na svojem čelu. Sedimo na svojih tronih iz brušenih kamnov prosvete, morale, kulture — in v naših, večkrat papirnatih možganih in srcu so napisana vsa velika vprašanja. Toda ko so roke in usta polne dobrote, se naš nos zavihne na levo ali desno, navzgor ali navzdol, kakor nam ga je ustvarila dobra mati narava.

Pred tisoč leti in še mnogo poprej pa je hodil nekdo po svetu, ki je na njegovem obrazu čitala velika grešnica Marija Magdalena mnogo več kakor navadni ljudje. Padla je predenj, močila mu noge s solzami, jih brisala z dolgimi lasmi in se mu hotela obtožiti. On pa je vzdignil pahnjeno v življenje, ker jo je bolj cenil kot druge naokoli — farizeje, učenike morale, ki so godrnjali nad tem dejanjem, češ: Kaj vendar dela, saj ona je — zaznamenovana.

II.

Weiz, dne 10. junija 1916.

In kako je v šolah z zaznamenovanimi? Učitelj Janko jih ima v svojem razredu, učiteljica Adela jih ima; noben razred ni brez njih. Ni jih ravno veliko po številu, pa vendar vzamejo največ prostora v razredu, po hodnikih, v učiteljevem zapisniku, kjer so napisani in debelo podčrtani vsi njihovi rdeči grehi. Zdi se, kakor da jih vsak kotiček in vse stene v šoli poznajo in da daje njihov nemirni duh vsem predmetom kolikor mogoče smešno obliko s pomočjo svinčnika, noža i. dr. In v slednjem predalu je zaklenjen kosček njihovega upornega duha, ali v obliki velikega noža ali prače ali tobaka ali drugih takih kulturnih in nekulturnih reči.

In učitelj Janko se jezi, lepo prigovarja, poizkuša vse metode, dá svojemu obrazu vse mogoče izraze, nazadnje pa se peljeta oba gledat Benetke.

Ubogi pahnjenec! Poglej, ko prideš iz Benetk, doli po svojih součencih. Mnogi, mnogi so tako nemirni kakor tički, ko zagledajo sovo ob belem dnevu, posebno če nisi velik in močan. In iz njihovih obrazkov sije nekaj, ki je tako čudno podobno tistemu: Križaj ga! Niso vsi taki, toda mnogo, mnogo jih je, in ne mislijo tako hudo, kakor čutiš ti. Učitelj, če jim pustiš govoriti, kako ti ga bodo zaznamenovali v svoji sveti jezici! In ne samo njegovih grehov, tudi grehe njegovih staršev in še drugih mu bodo naložili na rame. In če je revček še duševno slabo razvit, bo v šolski sobi nekaj, ki je kakor zaničevanje.

Je tako po vseh šolah, kjer so zaznamenovani kuga za vse.

In naše moderno zgrajene šole, z velikimi okni, kakor da gleda iz njih drug svet, večji in lepši, šole z vsemi mogočimi ventilacijami še ne moremo razkužiti! Vedno isti smrad, isti zrak kakor poprej ali še slabši.

Učitelj, ti sam si tista ventilacija, skozi katero prihaja zdrav, svež zrak v šolo. Ne imej nikoli pred seboj zaznamenovanih in uspeh bo. Drugače bodo vse tvoje ljubeznive besede zastonj in ves tvoj trud zaman. Občuj z njimi kot z dobrimi, pokaži jim lepoto človeškega življenja in prišli bodo sami k tebi. Ne z besedami, z dejanji.

Še se spominjam na svoja šolska leta, na učitelje in sošolce. Bilo je ravno tako.

V sobo je stopil učitelj A. z lepimi košatimi brki in plavimi očmi. Še se spominjam, da sem čutil, da sedi najslabši učenec tam v zadnji klopi ravno tako pokoncu kakor jaz. Prišel je nato učitelj B., majhen in suh in z majhno kravato pod vratom. O, takrat pa sem čutil, da sem najmanj tri pednje večji od drugih, saj sem dobro vedel, da so v šoli zaznamenovani.

III.

Rusko-Poljsko, dne 15. julija 1916.

Ubogi pahnjenci, koliko dela daste učitelju, koliko dela tudi konferencam, kjer se debatira o vaših grehah!

Delimo vas po razredih in po vzgoji, kakor druge učence, ki imajo normalno vzgojo za sabo, po velikosti, po znanju in po starosti. In vendar tega bi ne smeli. Vaše življenje je drugačno in zato je treba čisto drugačnih vzgojnih sredstev, vaše duševno in čustveno življenje je še mlado, čeravno ste že veliki in starejši učenci, vaše srce je še srce otroka, ki se še ni oplemenitilo v velikem čudežu otroške ljubezni, čeravno je vaš razum že razvit.

Skratka: so stvari, ki jih mora preživeti človek v različnih dobah svojega življenja, in pri otroku je pač tisto: nežna in naivna ljubezen do Boga, staršev, bratov, ljubezen do narave... In gorje otroku, če ni tega preživel: nekaj mu manjka vse življenje, je drevo na nerodovitnih tleh, je pozneje razumen stroj brez srca. In kajkrat jih v naših šolah vzgajamo za

to. Otrok mora preživeti to, Bog in narava sta mu naložila to prelepo nalogo: srce.

Zato se moramo pri vzgoji pahnenih vedno vprašati: Kdaj so bili zaznamenovani, kdaj so bili pahneni iz življenja srca in duše? In pri tej točki moramo začeti, nadaljevati in nadomestiti hitro vse, kar so zamudili. In videl boš, da so morda še zelo mladi, čeravno znajo že dobro pisati in računati. So otroci, ki niso še nikoli ljubili ljudi, ki ne poznajo staršev in niti ne čutijo potrebe jih poznati. Pri teh jim moraš biti pač v prvi vrsti oče in šele potem učitelj. Dati jim moraš vsega, kar dá materino srce otroku. In ljubili te bodo kot očeta, če jim boš znal odpreti srce. Le tako znajo v začetku ljubiti, ker to je naravna pot, vse drugo je stavba brez temelja. Vprašal sem nekoč petnajstletnega fantka:

»Poznaš svoje starše?«

»Ne.«

»Ali bi jih rad poznal?«

»Ne.«

»Ne ljubiš nikogar?«

»Ne.«

»Zakaj ne?«

»Ker me tudi ljudje nimajo radi.«

Čez nekaj časa pa je dodal:

»O ja, moje zajčke imam rad — —«

»Zakaj samo zajčke?«

»Ker me imajo radi, saj mi jedo iz rok.«

In koliko je takih pahnenih! Kako malo, malo je še živelo njihovo srce! — Samo zajčki so dečku znali odpreti srce, ker pri ljudeh je bil — zaznamovan, brez srca.

Učitelj, uči se od zajčkov in poizkusi potrkat na srca zaznamovanih.

* * *

Ribiči, bosí do kolen, gologlavi in z uprtimi očmi tja po jezeru — so potegnili na obrežje mrežo s svojimi mišičastimi rokami. Eden dolg in precej suh, z velikimi povešenimi brki, se mistično vozi po jezeru, kakor povodnjak izgine med bičevjem, s katerega zleti krdelo vodnih ptic, se zopet prikaže in z velikimi rokami popravlja mrežo.

Dva rdeča svetova zahajata nocoj, dva rdeča solnca, eden tam za zemljo, za oblaki, drugi v jezeru — — —

V vodi, pozlačeni od solnca, stojijo rdeči konji in nočejo piti, le gledajo, gledajo s svojimi velikimi očmi. Sredi jezera, čisto pri solncu se vozijo bele gosi in mežikajo.

Ležim pod vrbo v sveži travi, v bičevju pojo vodne ptice in ribiči vlečejo — — vlečejo — —

Mimo mene pride revna poljska deklica z veliko rdečo ruto na glavi. Malo postoji, seže v predpasnik in vrže name pest rumenih cvetov.

»Kaj je to?« vprašam.

»Rože, pane,« mi boječe odgovori in se prikloni, kakor imajo navado poljski otroci.

»Kam greš?«

»Pasem gori krave.«

»Čigave?«

»Sosedove.«

»Nimaš mame?«

»Je unrla.«

»In oče?«

»Je v vojski.«

Približa se k meni in me tiho vpraša:

»Pane, kdaj se skonča vojska?«

Pobožam jo po laseh brez odgovora.

Ribiči povlečejo mrežo, tuintam zakriči gos, udari konj po vodi in poljski otrok vrže še pest rumenih cvetov name.

Bil sem žalosten, tako išče otrok življenja svojemu srcu, koliko bo sedaj pahnjenih? In če se ne vrne tvoj ožec, ti dobri otrok, kaj bo s teboj?

Dva rdeča solnca zahajata nocoj, eden tam za zemljo, za oblaki, drugi v jezeru — — —

Vsepovsod ravnina, le tuintam borna hiša, tuintam čreda črne živine ali belih gosi. Vsepovsod nebo, nad mano nebo in v jezeru nebo in na njem dvoje zahajajočih solnc. In čuvstvo je prosto, brez predsodkov pod tem božjim nebom in na tej božji ravnini. Ker ga je rodilo trpljenje, razume trpljenje in se klone vsaki resnični boli.

Pahnjeni so, — a zaznamenovanih ni nikjer.

Abstinenci kotichek.

Velik uspeh.

Vsak posamezni predmet, ki se poučuje v ljudski šoli, je za otroke velika dobrota in jim v poznejši dobi brez dvoma mnogo koristi. Ena stvar je še, ki se je zanjo šola pač premalo brigala, dasi ni manj važna kot spisje ali lepomisje, risanje ali petje; menim namreč pouk o alkoholizmu. Ta pouk spada sicer v prirodopisje, vendar je tako važen, da bi mu brez obotavljanja lahko odkazali popolno samostojnost v načrtu šolskega pouka. Za velikansko škodo, ki jo provzroča slovenskemu narodu uprav alkoholizem, je bila ljudska šola do zadnjih let skoraj mrtva. Otroci se poučujejo o nevarnosti volka in medveda, o škodljivosti strupenih gob in jagod, toda o stokrat nevarnejših alkoholnih pijačah, zlasti o škodljivosti žganja niso slišali otroci izlepa ne svarilne besedice.

Toda — hvala Bogu — kar je moralo priti, je prišlo: pouk o alkoholizmu je na Kranjskem službeno vpeljan. Vsaka šola bo morala zana-prej poučevati otroke sistematično tudi o škodljivem alkoholizmu. Letošnji

21. avgust je za zgodovino protialkoholnega gibanja na Kranjskem prepomenljiv. Ta dan je namreč deželni šolski svet za Kranjsko izdal ukaz, ki veli, da »naj šola z vsemi pedagoško primernimi sredstvi pred kugo alkoholizma obvaruje mladino ne samo v šolskih letih, marveč za vse njih poznejše življenje.« Kot pomožne knjige pri pouku se priporočajo: »Učitelj v boju proti alkoholu«, »Mali protialkoholni katekizem« in »Zlata doba«, ki naj si jo nabavijo vse učiteljske knjižnice. Učenci, ki se bodo odločili za abstinenco, se bodo morali vpisovati v poseben zapisnik; učiteljstvo jih bo moralo glede tega sklepa nadzirati in navduševati. Koncem šolskega leta bodo morala šolska vodstva in ravnateljstva deželnemu šolskemu svetu poročati, v koliko so se tozadevni predpisi izvršili.

Da bo pouk o tem predmetu učiteljstvu olajšan, se bo poskrbelo deloma že sedaj med vojsko, deloma takoj po vojski. Protialkoholno berilo se namreč pripravlja že sedaj (posebej za nižjo in posebej za višjo skupino). Takoj po vojski pa bodo izšle protialkoholne podobe z a n a z o r n i p o u k, in sicer: a) Humek-ove (praktične) za nižjo skupino, b) Petrič-eve (teoretične) pa za višjo skupino. Te podobe imajo že predaprobacijo c. kr. ministrstva za uk in bogočastje.

Upati smemo, da se bliža Slovincem v tem oziru boljša bodočnost.

Voda kot pijača.

(Za porabo pri šolskem pouku.) —a—

Voda je najbolj naravna pa tudi najbolj zdrava pijača. Zdravnik Hufeland šteje vodo med najvažnejša življenje ohranjujoča sredstva. Če kdo trpi na kronični črevesni slabosti, zaprtju in hemoroidih, mu največ pomaga čista studenčnica, zaužita v mali meri in v določenih časih, navadno pred zajtrkom in obedom. Hoffmann pa pravi: »Ako kateri pomoček zasluži ime univerzalnega zdravila, je to gotovo v o d a. Voda obvaruje človeka marsikateri bolezni in zabranjuje izprijenje sokov.«

Voda mora biti povsem čista in hladna. Prava toplota vode pozimi naj bo 10° do 15° C, poleti pa 7° do 12° C. Dobra in čista voda napravi, če nekoliko stoji, na stenah posode zračne pene. Poleg svojih prvin — kisika in vodika — naj ima le še ogljikovo kislino in apnenec (ogljikokislo apno). Tako vodo dajo študenti iz velike globočine, kakor jo preskrbuje n. pr. ljubljanski vodovod iz Kleč. Tako vodo imenujemo t r d o v o d o; nasprotno je pa deževnica in snežnica mehka voda, ki ni dobra za pijačo, pač pa za pranje. Prekuhana voda ni dobra, nima prijetnega, okrepečevalnega okusa in je tudi težko prebavljiva. Otroci dobé od take vode angleško bolezen (omehčanje kosti), malokrvnost in slabe živce. Tako vodo pa jako izboljšamo, če ji dodamo nekoliko sladkorja ali limonovega soka. Tudi destilirana voda H_2O ni užitna. Neužitna je pa tudi morska voda zaradi prevelikega okusa. Voda ima tudi to prednost pred alkoholnimi pijačami, da res potolaži žejo, dočim alkoholne pijače še večjo žejo napravljajo; vsled tega jih nekateri tudi večkrat v preveliki množini zaužijejo, kar je zdravju posebnost škodljivo. — Prehladne pijače pa zdravju škodujejo brez izjeme,

zlasti če je telo razgreto. Nekoliko manj nevarna je taka pijača, če se človek z delom naprej poti. Tudi kaka jed ali vsaj kosček kruha se pred pijačo priporoča, ker se s tem notranji organi že precej ohladi. Žejo zelo potolaži tudi sadje, zlasti kislj jabolka in kuhani krhlji.

Katehetski vestnik.

Katehetsko gibanje.

Palestina. O krajih v Sv. deželi, o zgodovinskih in krajepisnih podatkih ter njih važnosti pri pouku Jezusovega življenja — je bil razgovor pri sestanku katehetov 7. novembra v Ljubljani. Udeležba je bila prav zadovoljiva. Po razpravi tajnika A. Čadeža, ki je oskrbel tudi precej obsežno razstavo primernih in uporabnih učil, slik, zemljevidov, so se navzoči pomenili še o marsičem, kar je potrebno za umevanje in razlago dogodkov iz Jezusovega trpljenja, smrti in vstajenja. Kanonik Nadrah je poudarjal važnost dobrega zemljevida; pri učencih nižjih razredov naj bi si pa katehet pomagal z risanjem in s pojasnjevanjem na podlagi genetične metode. Ker se dobe tudi lepe skioptične slike, bi bilo priporočati, da bi se jih katehetje poslužili, koder je na razpolago električna luč in prastroj.

Druga točka o otroški jutranji in večerni molitvi v vezani besedi, se je odložila za decemberski sestanek. Obravnavala se bodo vprašanja: a) o motivih, s katerimi bi se otroci navdušili, da vestno opravljajo jutranjo in večerno molitev; b) kakšna naj bi bila otrokova jutranja in večerna molitev; c) primerna kateheza.

Decemberski sestanek bo veljal obenem kot občni zbor »Društva slovenskih katehetov«.

Pomočki in učila ob zgoraj navedeni razpravi:

1. B. Javurek, Palästina. Tiskem litogr. uměl. ústavu V. Neuberta na Smíchově.

2. Reliefna slika Jeruzalema in okolice. Berlin. Verlag von E. Schotte & Co.

3. Jerusalem zur Zeit Christi. Leipziger Schulbilderverlag von F. E. Wachsmuth. Leipzig.

4. Der Tempel zu Jerusalem zur Zeit Christi. Leipziger Schulbilderverlag.

5. Lastnoročna risba kombiniranega načrta starega in novega Jeruzalema (po Herderjevem leksiku in drugih virih) s posebnim ozirom na križev pot in cerkev božjega groba.

6. Lepenka s 24. barvastimi sličicami iz Sv. dežele.

7. »Bilder aus dem heiligen Lande« für Schule und Haus. 12 Tafeln in Farbendruck nach Aquarellen von Edmund Wörndle von Adelsfried, Kunstmaler in Innsbruck, mit begleitendem Text von Leonard Wiedemayr, k. k. Religionsprofessor. (Verlag von Piloty & Loehle, München.)

8. »Album svete Zemlje«, izdao komisariat sv. Zemlje u Zagrebu. Sa 62 slike. (Zagreb, kaptol 9, franjevački samostan.)

9. »Album von Palästina«. Verleger Friedr. & Christ. Imberger, Jerusalem. 30 barvastih slik po fotografijah.

10. Palästina. Geographie und Geschichte des Heiligen Landes. Eine Zugabe zu jeder Biblischen Geschichte von J. Schiffels. Freiburg im Breisgau.

11. Jeruzalemski romar. Opisovanje Sv. dežele in sv. krajev. Dr. Fr. Lampe.

(Vsa ta učila razen št. 5. in 6. prekrbuje Katol. bukvarna v Ljubljani.)

Za »Svetovni katekizem«, ki naj bi bil plod sedanjega napredka v katehizaciji, se zanimljejo vsi katehetje. Poučevati malo deco brez knjige — ni lahko; pomožne šolske knjige, ki so v Avstriji uvedene, pa splošno ne ustrezajo. Vsevprek se toži o nedostatkih sedanjega Malega katekizma, o težkih definicijah in o izražanju, ki se ne sklada z otroškim umevanjem, a boljšega doslej še nismo

ustvarili. Imamo nekaj poizkusov, zasnovanih na temelju resolucij, sprejetih ob dunajskem kongresu za katehetiko; toda čakati je treba poprav in izjav praktičnih katehetov.

V Rimu je poverjena sestava novega Malega katekizma komisiji bogoslovcev in katehetov. Novo delo se bo vpeljalo kot temeljna knjižica za ves katoliški svet. Za orientacijo katehetskega napredka bodo služile sedanje katehetične učne knjige, ki jih rabijo katehetje po raznih škofijah. Ker naši »katekizmi«, dasi jih še rabimo, ne izražajo katehetskega napredka in stanja v Avstriji, so svetovali nekateri katehetje-veljaki, naj bi stopila na noge naša katehetična društva ter izrazila svoje želje potom avstr. episkopata rimski komisiji. — Poseben sestanek je bil sklican tudi v Ljubljani. Člani dotičnega odseka so bili mnenja, da ne kaže posegati vmes, dokler nas nihče ne pozove ali povabi. Kar se je na dunajskem kongresu sklepalo in sklenilo ter to, kar se je vsled sklepov na kongresu v katehetski literaturi dobrega in porabnega ustvarilo, pa itak tudi rimski komisiji ne more biti tuje in neznano.

Krasna knjižica z umetniškimi ilustracijami: »Religionsbüchlein für die Kleinen« (1.—3. Schuljahr). Bearbeitet von Heinrich Stieglitz, mit Bildern von Gebh. Engel; — dalje znana knjižica Pichlerjeva: »Kathol. Religionsbüchlein« (za prva tri šolska leta) s sličicami umetnika Schuhmacherja — bosta brez dvoma poslani na vpogled snovateljem Svetovnega katekizma.

Z ozirom na vse to je odsek »Društva slov. katehetov« ostal v rezervi ter ni podal ne nikake izjave, ne nobenega nasveta.

Tistim gg. katehetom, ki sami niso bili na dunajskem kongresu, navajamo teze, ki so bile po temeljiti in dolgotrajni razpravi sprejete v sekciji za pouk krščanskega nauka na nižji stopnji:

1. V prvih treh šolskih letih naj se verstveno poučevanje naslanja povečini na biblične zgodbe (zgodovinska učba).

2. V prvih treh šolskih letih naj se razvrstitev bibličnih zgodb pri pouku ohrani.

3. V zvezi z bibličnimi zgodbami naj se otroci toliko pouče o sv. pokori in

sv. Rešnjem Telesu, da jih bo moč čimprej spustiti k sv. zakramentom.

Peticija katehetskega društva v Solnogradu. Na skupščini tega društva dne 11. oktobra je bila vsled predloga in utemeljevanja župnika Jožefa Obersteinerja formulirana in sprejeta naslednja peticija, ki se je predložila avstrijskemu episkopatu:

Načrt sv. očeta za Svetovni katekizem mora zbujaati v vsakem katehetu živahno zanimanje. V upravičenem pričakovanju, da bodo tudi druga društva v ta načrt že naprej kako vmes posegla ter izrazila avstrijskemu episkopatu ob jesenski konferenci na Dunaju primerne tozadevne prošnje, smatra tudi solnograjsko katehetsko društvo za svojo dolžnost, da o tem vprašanju razpravlja in svoje nasvete avstrijskim škofom z dostojnim spoštovanjem predloži.

Solnograjsko katehetsko društvo je tekom svojega desetletnega delovanja z vso vnemo zasledovalo in izrabljalo napredek na katehetskem torišču in skrbelo, da je vse dobre uspehe katehetike pretvorilo v prakso. Prav iz tega razloga je z največjim veseljem pozdravilo Viljem Pichlerjevo knjižico »Katholisches Religionsbüchlein für die Unterstufen«. To novo delce smo — kakor malokje — na vse strani preizkusili, predlagali nebstvene izpremembe in popravke ter vsled enoglasne želje, izražene na mnogih sestankih, svojega prevzvišenega ordinarija prosili, naj pri škofovski konferenci zagovarja in priporoča prošnjo katehetov solnograjske škofije, da bi se namesto dosedanjega Malega katekizma in Malih bibličnih zgodb uvedla Pichlerjeva knjižica.

Knjižica (»Religionsbüchlein«) je nastala in izšla iz prakse. Okrašena je s sličicami, ki tako ustrezajo otroškemu čuvstvovanju in zahtevi po nazorilih. Ta izprememba in pa vsa ureditev, ki nudi namesto nepriljubljenih in duhomornih vprašanj ter odgovorov lepe učne enote s končnimi vprašanji in odgovori, vpliva karmoč blagodejno, vleče in zanimlje.

Z ozirom na to, da skušajo tudi svetne šolske knjige zbuditi pri otrocih kolikormoč zanimanja in veselja, je brez-

pogojno potrebno, da verstvene knjige ne zaostajajo, marveč da so vsaj toliko zanimive. Katekizem, ki nima drugega, kot sama gola vprašanja in odgovore, ne bo nikdar otrok tako zainteresiral in razveselil, kakor n. pr. Pichlerjeva knjižica »Religionsbüchlein«.

Vsled tega pošilja solnograjsko katehetsko društvo avstrijskemu episkopatu sledečo prošnjo:

1. Visokočastiti episkopat avstrijski naj blagovoli komisiji za »Svetovni katekizem« v Rimu predložiti tri izvide Pichlerjeve knjige.

2. Prečastiti episkopat naj izposluje, da se bo smela ta knjižica vsaj po naših ljudskih šolah vpeljati, in sicer tako, da se bodo oni učni stavki v »Religionsbüchlein«, ki ne ustrezajo »Svetovnemu katekizmu«, temu besedilu primerno izpremenili.

3. Ker je brez pomena, ako katera knjiga več vsebuje, kakor se zahteva za učni in vzgojni smoter dotične stopnje, naj preč. episkopat izposluje, da sme tudi v učne knjige za srednjo in višjo skupino sprejeti tiste stavke, ki ustrezajo namen srednje, oziroma zgornje skupine.

Poleg nebistvene četrte točke je solnograjsko katehetsko društvo postavilo še prošnjo, naj bi avstrijski škofje izposlovali, da bi se »Svetovni katekizem« vpeljal najprej po raznih škofijah za poizkušnjo in šele potem naj bi se skrbelo, da se uredi končnoveljavno besedilo.

Katehetske beležke.

Izprenembe v katekizmu. Vsled določb novega cerkvenega zakonika bo treba nekatere odgovore v katekizmu nekoliko popraviti in izpremeniti. Zakonik dobí končno in občno veljavo o binkoštih 1918, t. j. 19. majnika. Nekateri predpisi novega zakonika so pa veljavni že zdaj, in sicer:

a) Kánon 859, § 2., ki določa čas za velikonočno sv. obhajilo. Dobo, označeno v zakoniku »paschalis communio fiat a dominica palmarum ad dominicam in albis« smejo škofje po potrebi podaljšati. V ljubljanski škofiji se začne velikonočno obhajilo odslej IV. postno nedeljo in konča na nedeljo Sv.

Trojice. NB. Ljubljanski knezoškof dostavlja zraven še naslednjo umestno in potrebno odredbo, ki je bila že tudi doslej nekaj let v veljavi:

»Ako šolski otroci za prvo sv. obhajilo do praznika Sv. Trojice še niso pripravljeni, jih zapoved še ne veže, in priprava se more in mora še nadaljevati, kakor je v naši škofiji zapovedano.«

b) Kánon 1108, § 2., prepoveduje slovesen blagoslov porok (med sv. mašo) »a I. dominica adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive et a feria IV. cinerum u. a. dominicam Paschalis incl.« § 1. pa sicer dovoljuje, da se zakoni smejo sklepati o vsakem času leta. — Vsled pravic § 3. dovoljuje ljubljanski knezoškof tudi poroko med sv. mašo vselej, kadar je v zgoraj imenovanem času potrebna, samo da poročenci opuste preveliko zunanjo slavnost (brez godbe in brez dolgih svatovščin).

Z ozirom na to naj se primerno popravi odgovor na vpr. 437. v »Srednjem«, oziroma 506. v »Velikem katekizmu«.

c) Kánon 1247, § 1., našteva zapovedane praznike za vso Cerkev: Vse nedelje, Božič, Obrezovanje Gospodovo, Razglašenje Gospodovo, Vnebohod, Sv. Rešnje Telo, Brezmadežno spočetje M. D., Marijino vnebovzetje, praznik sv. Jožefa, praznik sv. apostolov Petra in Pavla, Vsi sveti.

Vsled tega treba popraviti odgovore na vpr. 416. in 417. »Srednjega katekizma«, oziroma 483., 484. »Velikega katekizma«.

d) Kánoni 1250—1254 govore o postni postavi, ki je deloma olajšana. Pomniti je naslednje:

1. Z maščobo se smejo jedi beliti prav vsak dan.

2. Štiridesetdnevni post je olajšan: meso se ne sme jesti na pepelnično sredo, v vseh petkih in sobotah in še na kvaterno sredo. Ob drugih dneh se sme meso jesti ne le opoldne, ampak tudi drugokrat, n. pr. pri večerji. (Na veliki četrtek se sme meso uživati; na veliko soboto preneha post popolnoma opoldne.)

3. Izvun štiridesetdnevnega posta velja strogi post le še ob sredah, petkih in sobotah kvaternih tednov, v soboto pred Binkošti, pred Marijinim vnebovzetjem,

pred praznikom Vseh svetnikov in pred Božičem; pa tudi te dni odpade, ako pridejo na nedeljo ali zapovedan praznik.

Odpade torej post pred praznikom sv. Petra in Pavla, posti ob adventnih sredah in petkih, »Ex voto« ostane v Avstriji post na dan pred praznikom Marijinega Brezmadežnega spočetja.

§ 1., c. 1252 se glasi: *Lex solius abstinētie servanda est singulis sextis feriis*. — § 2. našteva dneve »abstinētie simul et ieiunii« — kakor so navedeni zgoraj. — § 3.: »Lex solius ieiunii servanda est reliquis omnibus quadragesimae diebus«.

Kanon 1254, § 1., se glasi: »Abstinētie lege tenentur omnes, qui septimum aetatis annum expleverint«. — § 2.: »Lege ieiunii adstringuntur omnes ab expleto 21. aetatis anno ad inceptum 60«.

Po teh olajšavah se bo mogla postna postava tudi v šoli laglje razložiti, pa

tudi odgovori na vprašanja 428., 429., 430. in 431. (»Srednji katekizem«) umljuje formulirati. Izpremene se odgovori na vprašanja 496., 497., 498. in 499. »Vel. katekizma«.

Kaj naj odgovori? Nekje je katehet razlagal zgodbo o rojstvu sv. Janeza Krstitelja. Vmes vpraša učenca: »Ali je bil Caharija tak duhovnik, kakor sem jaz?« — Deček se odreže: »O ne, Caharija je bil pobožen duhovnik.«

»Kdo naj moli naprej?« Nekdo je poslal uredništvu dopisnico z naslednjo vsebino: »Drobne opazke v 9. št. »Slov. Učitelja« mi zelo ugajajo. — Koncem zadnje dopoldanske ure, ko zveni polodne, molimo z otroki angelovo češčenje. Kdo naj moli naprej?« — Odgovor na to vprašanje ni težak. Angelovo češčenje lahko molijo vsi otroci hkrati in skupno; za izpremembo bi kazalo, da enkrat moli en oddelek naprej, drugi odgovarja; če pa hoče učitelj ali katehet naprej moliti, tudi ni napačno.

Učiteljski vestnik.

Natečaj. Na enorazredni ekspozituri v Kostelu (kočevski okraj) je razpisano voditeljsko mesto extra statum z omejitvijo na ženske prosilke v stalno nameščenje. Rok 30. nov. 1917.

Bojišče. Na soški fronti je nedavno padel poročnik Melhijor Dolenc, nadučitelj v Železnikih. Imel je štiri znake hrabrosti in odlike. Ker je kmalu nato umrl njegov najmlajši sinček, je to vse tako potrla njegovo soprogo učiteljico Marijo, rojeno Simončič, da je zbolela in po kratki bolezni dne 20. oktobra umrla ter zapustila dve sirotici, Vladka in Miloša. Kruta posledica vojske! — Prav tako se je zgodilo v srečni družinici ljubljanskega učitelja Karla Wider. Sam je umrl vsled črevesnega katarja kot kadet v Podgorici (Črnağora), ženo pa je kmalu nato v Ljubljani napadla enaka bolezen ter ji ugonobila zdravje in življenje. Zapustila je dve sirotici: sinčka in hčerko.

Ljubljanske šole so zadnji čas z malimi izjemami počivale; pouk se je sedaj že zopet pričel in se bo mogel še razširiti, ker bo — kakor čujemo — možno par

šolskih poslopij popolnoma izprazniti in zopet oddati svojemu namenu.

Učiteljski žepni zapisnik z imenikom ljudskih in meščanskih šol, učiteljišč ter kranjskega učiteljstva za šolsko leto 1917/18 je na razpolago. Uredil ga je nadučitelj in vodja deške osemrazrednice v Ljubljani g. J. N. Jeglič, izdala in založila »Slomškova zveza«. — Ker je to edini in popolni učiteljski koledarček z vsakojakimi zanimivimi podatki, bo učiteljstvo gotovo z veseljem seglo po njem, dasi je z ozirom na tiskarske in knjigoveške stroške cena poskočila (4 K 40 v.). V zapisnik članov »Slomškove zveze« so sprejeti sedaj v posebnem oddelku tudi člani-duhovniki. Opozarjamo na ta znamenek, da ne bo neljubega nesporazuma. Koledarček se naroča v »Katoliški bukvarni« v Ljubljani.

Izpremembe. Črnomaljski okraj: Albina Možina, supl., Semič; Marija Lackner, supl., Čepelje; Alojzija Sever, supl., Metlika; Olga Hribar, supl., Suhor; Frančiška Bezljaj, supl., Semič; Ivana Kramarič, supl., Česnjice; Josipina

Rozman, supl., Strekljevec. — Kamniški okraj: Marija Kovač, prov. učit., Št. Gotard; Magdalena Slatnar, supl., Kamnik (deška šola); Ivana Klemenc, prov. učit., Čemšenik; Marija Kladva, supl., Kamnik (dekliška šola). — Kočevski okraj: Gabrijela Hočevlar, supl., Velike Lašče; Angela Gradišar, supl., Loški potok; Ivan Posnik, supl., Reka; Marija Arrigler, supl., Loški potok; Ana Gradišar, supl., Grčarice; Cirila Zupanec, supl., Sodražica. — Kranjski okraj: Josipina Weber, prov. učit., Poljane; Angela Črnologar, prov. učit., Žabnica; Vilibald Rus, prov. vod., Kranj (deška šola). — Litijski okraj: Karel Rupnik, eksp. zas. uč., Košca; Bernarda Stibrič, supl., Vače. — Ljubljana: Rudolfina Rasteiger, supl., mest. slov. dekl. osemrazrednica; Josipina Žumer, učit., zas. nem. dekl. osemrazrednica; Alfreda Rubbia, supl., mest. nem. dekl. šola; Marija Nitsch, supl., mest. dekl. osemrazrednica pri Sv. Jakobu; s. Božomira Grafenauer, Vera Bulovec, učit., Marijanišče; Ana Levec, supl., mest. nem. dekl. šola; Marija Sekula, supl., Karolinska zemlja. — Ljubljanska okolica: Marija Janežič, prov. učit., Sostro; Ivana Prosenc, supl., Smartno pod Šmarno goro; Mihaela Kosmač, prov. učit., Vič; Friderika Božnar, prov. učit., Št. Vid; Josipina Vodišek, supl., Dev. Mar. Polje; Olga Vodišek, supl., Vič; Ernestina Gospodarič, supl., Brezje; Stana Pirc, prov. učit.-vod., Smartno pod Šmarno goro; Frančiška Kalan; prov. učit., Št. Vid nad Ljubljano. — Logaški okraj: Marija Premrov, supl., Babino polje. — Novomeški okraj: Pavel Ločnik, supl., Dobernič;

Vida Krašovec, supl., Žužemberk; Albina Ahačič, supl., Trebnje; Marija Tilly, supl., Poljanice; Helena Matkovič, supl., Čermošnjice; Marija Vogrinc, supl., Dolenje Karteljevo. — Postojnski okraj: Marija Punčuh, prov. vod., Ida Slokar, supl., Budanje; Gabrijela Balanč, prov. učit., Lozice; Marija Čuk, supl., Knežak; Justina Suša, prov. učit., Knežak; Marija Komar, prov. učit., Marija Dietz, supl., Prem; Doroteja Bratovž, prov. učit., Stanislava Zaman, supl., Vipava. — Radovljiški okraj: Ana Lazar, supl., Dovje.

Za učitelje 70 milijonov. Proračunski odsek je rešil 7. novembra proračun v generalni debati in je prešel v podrobno debato o postavkah finančnega ministrstva. V razpravo je prišlo tudi poročilo pododseka glede nakazil učiteljem. Poslanec Teufel je predložil v imenu pododseka predlog, ki vlado pooblašča, da dá na razpolago deželnim zastopom 70 milijonov za enkratno podporo učiteljem brez ozira na plačo in na dosedanje draginske doklade. Višina zneska, ki naj se nakaže posameznim deželam, naj se izmeri po številu oseb. Poslanec dr. Korošec je predlagal, naj se ta znesek zviša na 100 milijonov kron. Finančni minister baron dr. Wimmer je izjavil, da je pripravljen zvišati tozadevne izdatke na 70 milijonov kron, nikakor pa bi ne mogel tega zneska prekoračiti. Pri glasovanju je bil sprejet predlog pododseka s 25 proti 10 glasovom. Naučni minister dr. pl. Cwiklinski in poslanec Heilingger sta se zahvalila vladi za dobrohotnost nasproti učitelstvu. Za poročevalca v zbornici je bil izvoljen poslanec Teufel.

Raznoterosti.

Prvi godovni dan našega presvetlega cesarja Karla I., dne 4. novembra, je bil dan zmagoslavja, dan veselja. Povelicevalo ga je veličastvo naših zmag ob soški fronti in na italijanskem ozemlju. Krepki nastopi naših zavezniških čet so sijajno in zmagovito podrli vse velikan-ske ovire sovražnikov ob italijanski meji ter napravili svojemu vrhovnemu

poveljniku cesarju Karlu I. najlepše in najdragocenejše vozilo za god. — Sovražnika so podpirali vsakovrstni tehnični pripomočki, ki jih proizvaja najmodernejša umetnost, pomagali so mu Angleži, Francozi, Američani z najtežjimi topovi in z armado letalcev, a vse to so zlomile junaške sile naših armad, ki so si vpletle s temi zmagami najlepšo

cvetko v venec zmagoslavja. Naj bi bil ta venec zmagoslavja, ki ga je podarila naša vojna moč svojemu vrhovnemu poglavarju, vojskovodji in cesarju za god, obenem venec zaželjenega miru, sreče in blagra, s katerim bi cesar Karel I. tako rad osrečil svoje s srcem mu vdane narode. Bog daj!

Znanstveni misijonski tečaj v Münstru. Ko je lani zavod za misijonsko znanstveno raziskavanje sklical duhovščino v Porenju k skupnemu zborovanju, se je pojavila tudi želja, naj bi se še za učiteljsvo priredil enak poučni tečaj. Izražena misel se je uresničila letos meseca septembra. Trije dnevi, 7., 8., 9. sept. so bili določeni v ta namen. Vsega skupaj je bilo povabljenih 10 govornikov. V nedeljo, 10. sept., so imeli zborovalci praktično predavanje v šoli s primerno diskusijo. Istega dne popoldne so se podali navzgo v Hiltrup v misijonišče oo. presv. Srca Jezusovega, kjer so si ogledali muzej in druge znamenitosti. Tečaj se je zaključil s pobožnostjo in slavnostnim govorom v cerkvi.

Za rednega profesorja zgodovine in zemljepisja na vseučilišču v Zagrebu je imenovan docent dr. Milan Šenoa.

F. W. Foerster. Znani modroslovec in pedagog, vseučiliški profesor v Monakovem, dela nehote preglavice protikrščanskim tovarišem na vseučilišču; kakor se zdi, bi se ga najraje iznebili, dasi se oprijemljejo načela svobodnega raziskovanja. Preteklo leto je imel Foerster dopust, da dovrši neko znanstveno delo. Proforski tovariši so mu oponašali, da je porabil svoj dopust za politično agitacijo proti Nemčiji. Predavanja, ki jih je nameraval imeti to zimo, se pečajo z modernimi pedagoškimi teorijami in težnjami. Toda naznanilo o teh razpravah je kmalu izginilo z deske. Predavanja, ki so bila napovedana za 3. oktober, so bila ustavljena.

Smer Foersterjevega literarnega delovanja je plemenita: rad bi, da bi v vsem javnem življenju in zlasti tudi v politiki zavlada krščanska moralna načela. Z javno obsodbo Bismarckove politike, ki je politika moči, se je Foerster zameril oboževalcem Bismarcka in pri Vsenemcih. Ni jim tudi všeč Foersterjevo mirovno delovanje, ker ni umer-

jeno po takozvanem »nemškem miru«. Zdaj se trudijo, da bi se mu vzela učna stolica, dasi drugače na vsa usta zagovarjajo svobodo vede in pouka. Tega seveda ne bodo dosegli, ker so Bavarci ponosni na tega odkritosrčnega krščanskega učenjaka, pa ga tudi dijaštvo izredno čišla in spoštuje.

Pravkar smo pa izvedeli, da je sporna zadeva ugodno rešena in je imel profesor Foerster dne 26. oktobra prvo predavanje o modernih pedagoških teorijah. Nabralo se je čez tisoč slušateljev, ki so predavatelju priredili običajne pozdravne ovacije ob začetku in zaključku govora. Neznatna kopicica demonstrantov ni napravila zmede. Pomenljiva je naslednja trditev, ki je bila — rekel bi — jedro njegovih izvajanj: »Prava, čista, neskajljena ljubezen do domovine je — dasi se zdi to nekaterim paradokso — možna le tam, kjer bolj kot nacionalno ljubijo čeznacionalno, namreč versko-nravno idejo.«

Kalvínska bogoslovna fakulteta v Budimpešti je privolila, da se smejo imatrikulirati tudi ženske. Kalvinci smejo torej upati, da bodo v bodočih letih dobili ženske »pridigarje«. Kalvinstvo namreč precej razpada; krivdo pripisujejo ne dovolj delavni kalvinski duhovščini. Ali si bodo z ženskimi močmi na noge pomagali?

Teofil Spáčil dr. J., profesor fundamentalke na bogoslovni fakulteti v Inmostu, je poklican na novoustanovljeno orientalsko akademijo v Rimu. P. Spáčil je rojen l. 1875. na Moravskem, bogoslovne in modroslovne nauke je dovršil v Germaniku, a je bil sprejet l. 1905. v avstrijsko provinco družbe Jezusove.

Dunajski katehet, profesor Jožef Wolny, častni kanonik, je imenovan za pravega kanonika pri sv. Štefanu. — Stolni kanonik dr. E. Krauss in študijski vodja dr. Jožef Ujčić sta imenovana kot škofijska komisarja pri bogoslovnih rigoroznih izpitih na dunajskem vseučilišču.

Srednje šolstvo v Avstriji. Statistični pregled srednjega šolstva v Avstriji izkazuje za l. 1916./17. skupno 377 gimnazij in 146 realk. Od teh odpade na Nižjo Avstrijo 42 gimnazij s 13.494 učenci (med njimi 1028 učenek) in 25 realk s

10.509 učenci. — Zgornja Avstrija ima 9 gimnazij z 2058 učenci; 2 realki s 783 učenci. — Kranjska 7 gimnazij, 2006 uč.; 2 realki, 809 uč. — Štajerska 9 gimnazij, 2903 uč.; 8 realk, 2184 uč. — Koroška 3 gimnazije, 1040 uč.; 1 realko, 310 uč. — Primorska 11 gimnazij, 1569 uč. (6 zavodov ni dalo podatkov); 3 realke, 1190 uč. (2 zavoda nista bila otvorena). — Dalmacija 6 gimnazij, 1345 uč. (1 zavod brez podatkov); 2 realki, 528 uč. — Češka 47 čeških gimnazij, 12.469 uč., med njimi 979 učenk; 36 nemških gimnazij; 30 čeških realk, 10.126 uč., 15 nemških realk, 4061 uč. — Moravska 24 čeških gimnazij, 5136 uč., med njimi 156 učenk; 14 nemških gimnazij, 2916 uč.; 13 čeških realk, 4066 uč.; 16 nemških realk, 3607 uč. — Galicija 83 gimnazij, 22.868 uč., med njimi 3012 učenk (40 zavodov brez podatkov); učni jezik na 107 gimnazijah poljski, na 14 rutenski, na 1

11 nemški; 11 realk, 2816 uč. (3 zavodi niso bili otvoreni). — Solnograška 3 gimnazije, 543 uč., med njimi 96 učenk; 1 realka, 486 uč. — Tirolska in Predarlška 18 gimnazij, 2956 uč., vmes 142 učenk (3 zavodi brez podatkov); 3 realke, 816 uč. (2 zavoda nista bila otvorena). — Šlezija 10 gimnazij, 2196 uč.; 5 realk, 1497 uč. — Za Bukovino, ki ima 14 gimnazij, ni podatkov.

Skupno število vseh gimnazijskih učencev 75.344 in 5413 učenk.

Na realkah je bilo 43.788 učencev.

Slovaki so cesarju in kralju najvdanejši narod, v boju vztrajni, v trpljenju potrpežljivi. Za plačilo jim je poslal ogrski naučni minister odlok, da se mora na slovaških ljudskih šolah, kjer se je doslej vsaj verouk še poučeval v slovaškem jeziku, uvesti tudi za ta predmet madjarščina. Še moliti morajo slovaški otroci samo v madjarskem jeziku.

Slovstvo in glasba.

Družba sv. Mohorja v Celovcu je pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1917.:

1. Koledar za leto 1918.
2. Življenje svetnikov. 1. zvezek.
3. Podobe iz narave. 2. zvezek.
4. Ptički brez gnezda. (Slov. Večernic 71. zvezek.)

Udje prejmejo knjige večinoma po pošti, ker vsled sedanjih prometnih razmer po železnici ni mogoče.

Letošnje knjige se bodo razposlale po sledečem redu:

1. Krška škofija.
2. Razni kraji.
3. Ljubljanska škofija.
4. Goriška škofija.
5. Tržaško-koprška škofija.
6. Lavantinska škofija.

Vsak družbenik naj prejme svoje knjige v tisti župniji, v kateri se je vpisal. Na poznejše izpremembe stanovališča se pri tolikem številu družbenikov ni moglo ozirati.

Vsaki pošiljatelj so tudi priložene vpisovalne pole Družbe sv. Mohorja za prihodnje leto.

Vse stroške (za poštino, voznino, tovarnino itd.), ki so jih imeli čč. gg. poverjeniki za odposlate denarja in za prejem knjig, morajo posamezni udje povrniti.

Za prihodnje leto bo Družba izdala 6 knjig in je letnino zvišala na **3 krone**. Denar je izgubil svojo vrednost, vse blago se je silno podražilo; zvišali so se vsi stroški neprimerno. Dosmrtnina znaša 50 kron.

V načrt prihodnjega leta so se sprejele sledeče knjige:

1. Dr. A. B. Jeglič, škof ljubljanski: V boj za temelje krščanske vere!
2. Dr. L. Ehrlich, prof. bogoslovja v Celovcu: Katoliška Cerkev, kraljestvo božje na zemlji.
3. Dr. J. Lovrenčič: Brstje iz vrta slovenskega pesništva.
4. Dr. H. Vedenik: Kako si varujemo ljubo zdravje.
5. Slovenske Večernice, 72. zvezek.
6. Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1918.

Zaradi pomanjkanja knjigoveškega blaga naj se naročijo le broširane knjige.

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

